Učinci tečajne politike na gospodarstvo Hrvatske u razdoblju 1994. – 2005. godine – XI putaključak i preporuke

Za dinamiziranje stope rasta valja promjeniti tekuću ekonomsku politiku i iskoristiti današnji status Hrvatske u Evropskoj uniji. Nastavljanje postojeće politike čini zacrtane ciljeve teško dostižnim.

Činjenica da je tek 2004. godine ostvaren bruto domaći proizvod iz 1990. godine Družić, 2005.) jasno ukazuje da stabilnost cijena i tečaja nisu dobro odabrani ciljevi. Ovo nije politike zadanjih nekoliko godina; ovo je politika od 4. listopada 1993. godine.

Cijena ove i ovakve politike iznimno je velika. Poboljšanja, posebno u javnim financijama, o kojima se govori (kolovoz 2005. godine) predstavljaju pokušaj pridobijanja podrške najšire javnosti i izraz su, vjerujem, pozitivnih htjenja Vlade. Međutim, podaci pokazuju da tome nije tako. Što više, podaci koje smo inijeli pozivaju na uzbunu.

Tekuće financijsko stanje u pojedinim službama javnog sektora više je posljedica prenošenja obveza na buduća razdoblja i činjenice da se današnje nepodmirene obveze ne identificiraju kao dug države tek je tehnička operacija bez sadržaja. Dovoljno je pogledati stanje u bolnicama, obrazovnom i znanstvenom sustavu. Vjerojatno nije ništa bolje stanje ni u državnoj upravi, policiji ili vojsci. Naprosto nizak nivo društvenog proizvoda per capita onemogućuje radikalizaciju i primjereno rješavanje nastalih problema što, jasno, ne znači da stvari nije moguće mjenjati.

Današnje stanje, vijeli smo, može se nastaviti i u budućnosti. Drugo je pitanje opravdanosti takvog ponašanja posebno prema budućim generacijama. Gubitak razvojne šanse veći je problem za nadolazeće generacije od inozemnog duga koji je, kao što smo vidjeli, zabrinjavajući.

Izlazak iz postojećeg stanja je moguć, a je cijena promjena vrlo visoka i čega se do sada nije želila i nije prihvatila niti jedna vlast. Naime, nije moguće prihvatiti tezu kako stvari nisu bile poznate pa smo eto iz neznanja učinili što smo učinili. Stvari su bile poznate i svaka je Vlada u Hrvatskoj imala ili/i mogla imati na raspolaganju znanje. Konačno, u tom smislu dovoljno je podsjetiti na ukinuće Zavoda za plan čiji najsposobniji djelatnici i danas obanšaju značajne analitičke i ine funkcije. Od 1994. godine do danas u časopisu Ekonomija/Economics sustavno su iznošene kritike i prijedlozi ne sa vremenskim otklonom već u vrijeme njihovog nastajanja. Mnogi su prijedlozi i analize anticipirali značajna događanja koji su predmetom rasprave i u ovom radu.

Da bi se stvari mjenjale valja u prvom redu identificirati stanje u realnom sektoru i putem organiziranja realnog sektora dinamizirati privrednu aktivnost. Tako npr. rasprava o potrebi antimonopolističke politike u Hrvatskoj su neosnovane i samo su priče. Hrvatska kao otvorena zemlja nikako nije u stanju, barem što se tiče robne razmjene, imati monopolističku strukturu na strani ponude odnosno na strani potražnje. Drugo je pitanje financijske industrije gdje možemo

govoriti o oligopolnom ponašanju financijskih institucija ali o njima se ne raspravlja jer su one već internacionalizirane.

Kratkoročno gledano dinamiziranje izvozne orijentacije kreće od turizma jer je njegov potencijal najveći (komparativna prednost). U tom smislu valja preispitati i identificirati povezivanja zelene i plave magistrale. Uostalom prerađivački kompleks je bio temelj hrvatske industrijske strukture. Slučaj PIK-a iz Vrbovca i Belja jasno pokazuje da je moguće u kratkom roku izvršiti restrukturiranje.

Veliki i neiskorišteni potencijal Hrvatska ima u termalnim izvorima koje bi valjalo koristiti za liječenje građana Evropske unije, ali i kao kvalitetnu mogučnost življenja građanima treće dobi. Naime, dok nam turizam traje oko tri mjeseca, orijentacija ka smještajnim kapacitetima zdravstvenog turizma i traje cijelu godinu što mjenja odnos fiksnih i varijabilnih troškova u turizmu i moguće je očekivati da bi intenzivnije građenje dodatnih kapaciteta značajno unaprijedilo konkurentnu sposobnost hrvatske privrede.

Svojevremeno sam predlagao (Santini, G. 1996.) povezivanje nacionalnih parkova: Kornatskog otočja, Slapova Krke, Paklenice i Plitvičkih jezera u jedinstveni proizvod. Time bi se dinamizirao razvoj ratom razorenog i nikad obnovljenog područja, s jedne strane, i, s druge strane, podržao razvoj kao što to vrlo učinkovito radi Istarska županija kada je riječ o unutrašnjosti Istre.

Ovom svakako valja pridodati i veću kreditnu podršku privredi. Iz podataka smo vidjeli da je ionako financijski ovisna privreda smanjila svoje učešće u ukupnim kreditima čime je učinjena eutanazija proizvodne strukture Hrvatske. Prema tome, u kratkom roku valjalo bi kvantificirati kreditne plasmane poslovnih banaka, te podržati emisije diionica i obveznica “strateških igrača” na financijskom tržištu kako u zemlji tako i u inozemstvu.

Hrvatska država morala bi preispitati porezni sustav i poreznu politiku. Postojeća porezna presija smanjuje konkurentnu sposobnost hrvatske privrede ili drugim riječima porezna presija aprecira nacionalnu valutu. U tom je smislu moguće u kratkom roku limitirati poreznu presiju po pojedinom poreznom obvezniku. Limitiranje presije znači i promjenu privredne aktivnosti u slučaju stanovništva povećat će se rad u odnosu na dokolicu, a u slučaju pravnih osoba limitiranje poreznih obveza predstavlja zapravo subvenciju odnosnom privrednom subjektu. Povećanje privredne aktivnosti rezultira smanjenjem socijalnih izadataka što, ceteris paribus, smanjuje deficit proračuna. I dalje, uslijed povećane privredne aktivnosti, povećava se potrošnja stanovništva a time i porezi na potrošnju.

Što se tiče same tečajne politike valjalo bi nakon dinamiziranja privredne aktivnosti (što će koštati – sic!) pristupiti marginalnom prilagođavanju tečaja sukladno marginalnoj produktivnosti rada. Upravo veći rast privredne aktivnosti zahtjevat će manja prilagođavanja tečaja.

Ulaskom Hrvatske u Evropsku uniju preuzet će mnoge kriterije koji ograničavaju privrednu aktivnost. Kriterijima Evropske unije moramo konvergirati, dakle moramo usmjeravti hrvatsku privredu Evropskoj uniji a ne preslikavati iskustva drugih zemalja..

Sve navedeno i još mnogo toga možemo učiniti i tako se pripremiti za eventualne šokove koje

nam može donijeti ova i ovakva tečajna politika. S druge strane, ne moramo učiniti ništa i čekati kada će se potres sam od sebe dogoditi što, jasno, autor ovih redaka ne prihvača.